

ՆՈՐ-ԴԱՐ

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր. 50 փ. Թարգմանության հասցեն՝ Тифлис-Редация „Нор-Даръ“ Կամ Tiflis Rédaction „Nor-Dar“ Թարգմանությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը. Ցայտարարություններն ընդունվում են ունեն լիզոններով Ցայտարարությունները բառին 2 փ., ընկալման համար կրկնապատկի

ԲՈՂԱՆԻՐԱԿԱՆ ԴՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Յոգուա կարօտեալ հայերի:
Առաջին օրը. — Օգնութիւն հայ
կաղթականներին:
Թրքական գործեր:
Փորձուած խաղաղագր:
Թուրքի խորամանկութիւնը:
Օսմանեան պարսկապետութիւնը:
Քրոնիկ Ե. — Գնն. Ջերմանիկի
յուզարկաւորութեան հանդէսը: Նպատա:
Սրճակուրդը: Երկաթուղի: Երկաթուղի:
Ջիւղաք. ընկ. հրդեհ: Երկաթ. գիծ:
Տ. Լալայեանցի նուէրը: Գործը: Սու-
րամից: Սաղիանից
Գնահատուած և գրականութիւն: Հե-
պատարքի նորութիւն

Քաղաքական. եւրոպական տ-
պագայ պատերազմը:
Հեռագրի նիւր:
Տնտեսական ու:
Յայտարարութիւններ:

ՅՕԳՈՒՏ ԿԱՐՏՈՏԱԼ ՀԱՅԵՐԻ («Ռուս. գործ.» հեռագիր)

ԳՆՏԵՒ ԲՈՒՐԳ, 20 քէլ. — Թաղա-
ւոր Կայսրը, ըստ եւրոպի գործերի
միջնորդի տնի գնահատման 11-ին
ամսնահապատկութիւն մատուցած զի-
կուցման, Ամենապատմադարա հա-
ճութիւն տուեց կայսրութեան ա-
մեն տեղերում հանգանակութիւն
բանալ նուիրատուութիւններ հաւա-
քելու Թիւրքիայից Ռուսիայի սահ-
մանները փախած հայերի վիճակը
թիւթակցեցեալ համար, այն պայմա-
նով, որ նուիրատուութիւններն ըն-
դունեն բացառապէս այդ բանի հա-
մար լիազօրութիւն ստացած կա-
ռավարական պաշտօնական անձերն
ու հաստատութիւնները, և հաւա-
քուած գումարները տեղական նա-
հանգապետներին միջոցով յանձնուեն
Կովկասի կառավարչապետին և նրա
անմիջական հայեցողութեամբ ու
կարգադրութեամբ բաժանուեն կա-
ռավարներին:

Թիֆլիս, 23 դեկտ. 1896 թ.
ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅ ԳՆԱԹԱԿԱՆՆԵ-
ՐԻՆ

Հեռագիրը մեզ հաղորդում է, որ
Թաղաւոր Կայսրն ամենապատմա-
դարա թիւթակցել է ամբողջ կայս-
րութեան մէջ հանգանակութիւն բա-
նալ մեր կրկնում ապաստան որո-
նող հայրենադուրի և թշուառ հա-
յերի օգտին:
Բարձրագոյն ամենապատմադար ո-
րոշման մէջ ասուած է, որ այդ
հանգանակութիւնը պիտի կատա-
րուի մեր երկրում ապաստարան ո-
րոնող Թիւրքիայից փախած հայերի
կացութիւնը թիւթակցեցեալ նպա-
տակով:
Նուէրները պիտի ոտանան բա-
ցառապէս կառավարութեան կողմից
նշանակուած պաշտօնական անձեր
և հաստատութիւններ և այդպիսով
հանգանակութեամբ հաւաքուած
գումարները նահանգապետներին ձեռ-
քով պիտի հանին Կովկասի պ. կա-

ռավարչապետի ձեռքը, որի անմի-
ջական տնօրինութեամբ պիտի բաշ-
խուին հանգանակուած գումարները
կաղթական հայերին:

Մարդկային, քրիստոնէական պար-
տականութիւն է իւրաքանչիւր մար-
դու համար, ինչ ազգի և կրօնի էլ
պատկանում լինի՝ օգնութեան ձեռք
մեկնելու պանդուխտ, անտուն-ան-
տէր, մերկ և անօթի հային:

Ամեն հայ կոչուած է օգնելու իւր
հայրենուած և օգնութեան կայսր
կոչուրը:

Երբ 1876-ին սերբերի համար
ամբողջ Ռուսիայում հանգանակու-
թիւն էր բացուել, հայերն էլ չմո-
ռացան իրենց քրիստոնէական
պարտիքը:

Միևայոյս ենք, որ հայերն իրենք տ-
ուայինը կրկնեն, որ առատունիլա-
րկրութեամբ կը թիւթակցեն իրենց
ազգակիցներին թշուառ կացութիւնը
և միջոց կը տան գաղթական հայե-
րին վերադառնալու հայրենիք և
հայրենի հողի վրայ վերստին հաս-
տատուելու:

Ս. Ս.

ԹՐԹԱԿԱՆ ԴՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ներսէս Դեկտ. 11-ին Կ. Պոլսի բո-
լոր թիւթակցեալ հրատարակուած է այս-
պէս կոչուած «ընդհանուր ներման» մա-
տին պաշտօնական ծանուցումը: Ներս-
մը շնորհուած է հետեւեալ պայմաննե-
րով:

1) Կ. Պոլսում բանտարկուած բոլոր
հայերը պիտի երգուեն պատերազմա-
րան, որ իրենք այսօրհետ հետու կը-
ման խռովարար և օրէնքին հակառակ
գործողութիւններէն: Նոյն երգումը գա-
ւառնուած բանտարկուածները պիտի
տան առաջնորդարաններում:

2) Պատերազմաւոր և ազգային ժո-
ղովք ամբողջ ազգի կողմից երաշխա-
րուած են, որ բանտարկուածները հաւա-
տարիմ կը մնան առած կը մնան և թէ
այսօրհետ նրանք թոյլ չեն տալ իրենց
այնպիսի բան անելու, որը հակառակ
լինի փաղիւսի կամքին:

3) Բանտարկուածներէն նրանք, ո-
րոնք խռովարար կամ յեղափոխական-
ներ կը լինին բանտարկուած կը մնան
թուրք կառավարութեան ցոյց տուած
տեղերում այնքան, մինչև որ բոլորովին
ուղղուեն:

4) Հայ յեղափոխական գաղտնի մա-
նածողութիւնը լուծուած են:

Միևայոյս օրը, մեծ վեզիրը, Օւղես.
Լիստակ-ի Կ. Պոլսի թղթակցի ասելով,
հաղորդել է սուլթանի իրազեկ արդա-
րադատութեան և օստիկանութեան մի-
նիստերներին: Արդարադատութեան մի-
նիստը Արդու-Ռահման-փաշան հետե-
ղել է Թիւրքիայի բոլոր գաւառների
պետական պրոկուրորներին, որ նրանք
անմիջապէս ազատ թողնեն բանտար-
կուած հայերին, կարգադրելով նաև այն
միջոցները, որ ընդամենը ձեռք պիտի
տան նրանք:

Նոր առաջարկներ. «Times»-ի ասելով,
Կ. Պոլսի բոլոր գետնայինները հրահան-
ներ են ստացել նոր տառապարհներ ա-
նկու սուլթանին Թիւ քիայի գրութիւ-

նը բարեփոխ համար: Այդ առա-
ջարկները մասին, նախ քան նրանք
կը երկայնացուեն սուլթանին դեսպա-
նները պէտք է տեղեկագրեն իրենց կա-
ռավարութիւններին նրանց հաստատե-
լու համար: Բոլոր պետութիւնները, ի
բայ շահած և Ռուսիան, սկզբունքով
համաձայն են բռնի միջոցներ գործ
դնելու, եթէ սուլթանը հակառակի:
Սակայն, այդ միջոցները ձեռ կը դրուի
միայն այն ժամանակ, երբ անհրաժեշտ
լինի նրանց գործադրումը:

Բուլղարիան եւ հայերը: Նոր էր, որ
Բուլղարիան այնպիսի ազգ էր, ընդունեց
հայ գաղթականներին և այնքան աչ-
քու կը կարգէր հրաւիրում էր ամենքին
օգնելու հայրենիքից և գոյքերից զըն-
կուած այդ կարօտեալ թշուառներին:
Այժմ նա, ըստ երեւոյթի աշխատում է
իւր մարդասիրութեան յանգանքը բա-
ւել սուլթանի առաջ: Վերջերս ոմն
Սպիրով հրատարակել էր մի բրոշիւր
«Հայաստանը և սուլթան Աբդուլ Համի-
դը» վերնագրով: Եւ ահա, «Երաւ Մակե-
դոնիկ» թիւթի ասելով, չին Ջագո-
րայի պրոկուրորը, ի հարկէ, ոչ առաջ
բարձր իշխանութեան գիտութեան, այլ
միւս Սպիրովին գատի է մատնում «նո-
րին կայսերական մեծութիւն սուլթա-
նին վերադարձուն համար»: «Մեզ թու-
մ է, — ասելուց հետո է յիշեալ լրագիրը, — որ
այս բանն ուղղակի մի աւելորդ քննու-
թիւն է միմարդու առաջ, որը տանջել է
մեր միլիթանտը երգար-բուլղարներին»:

Մահուան պատժի դատապարտուածները
«Times»-ի Կ. Պոլսի թղթակցը հաղոր-
դում է, որ այն բանտարկուած հայերը,
որոնք մահուան պատժի են դատապար-
տուած և ներման շնորհիւ չեն ենթարկ-
ուած, կը պահուեն բերդերում, իսկ յե-
տոյ ներումն կը ստանան:

Նրիտանոյի Թուրքիայի բանկէր Պարիզում:
Պարիզում այս օրերս, «Լուզի» ասելով
երիտասարդ Թուրքիայի ներկայացուցիչ-
ները մի բանկէտ են կայացրել ի պատիւ
թրքական սահմանադրութեան տարե-
դարձի: Բացի Պարիզում աղբիւր երիտա-
սարդ թուրքերի կոմիտեի անդամին-
րից բանկէտին ներկայ էին թէ տեղա-
կան և թէ արտասահմանի մամուլի ներ-
կայացուցիչներէն շատերը: Արտասա-
նուի են շատ հառեր, որոնց մէջ վեր-
ջին տարիներէ բոլոր խառնակութիւն-
ները ու անհրաժեշտ միակ աղբիւրը
Թիւրքիայում տիրող զգուշիւ բռնակա-
րութիւնն են համարել: Ժողովուրդից
ոմանք շատ խիտ կը կարգէ յարձակուել
են Սուլթանի վրայ, համաձայնելով
Գլխաւորին հետ, որը նրան «մեծ մար-
դապան» է անուանել:

Զօրքերի խռովութիւն Կ. Պոլսից «Daily
News»-ին հեռագրում են, թէ Բրուսա-
յից ստացուած տեղեկութիւններէնց ե-
րեւում է, որ Մուրադի և Սիրիա ու-
ղարկուած ռեզիմի մի ամբողջ գունդ
ապստամբել է: Զինուորները հրաժա-
րուել են իշխանութեանը հպատակելուց
տանկով, թէ չեն լսիլ նրա հրահանները
մինչև որ իրենց հագուստ և հասանելիք
առհիկը չտրուի: Նրանց խռովութիւնն
այն տեղին է հասել, որ նրանք մինչև
անգամ կապել են իրենց սպանելին և
սպանացել են, որ եթէ իրենց պահանջը
չկատարուի, աւաքի կը մտնեն ամբողջ
քաղաքը: Վերջի-վերջոյ նահանգապետ

Զինի փաշան մի կը կարգէ փող ու հա-
գուստ է ճարտու և բաժանում է զի-
նուորներին, որոնք այդպիսով միայն
հանգստանում են և ցրուում: Զինի-
փաշան կանչուած է Կ. Պոլսի:

«Սուլթանը եւ հայկական սարսփները»:
Անգլիական թատրոնական գրաքննիչը
(examiner of Plays) շատ հաղի է պա-
տահում, որ յիշեցնելը, թէ ինքն էլ գո-
յութիւն ունի: Բայց և այնպէս նա կայ
և պաշտական պաշտօնեայ է համար-
ւում: Վերջերս այդ գրաքննիչը կարգա-
դրել է, որ «Նինգուան» դիմախօսութիւն-
ներին (պանտոմիմ) ընմի վրայ հանդէս
չընելու «սուլթանը և հայկական սար-
սփները»:

«Հայրենասիրական ֆոնդ»:
Ամբողջ Թիւր-
քիայում մահմեդականները, քրիստո-
նեաները և հրէաները «Times»-ի ասե-
լով, հաւատարմապէս պատրաստ են ստու-
թալու այսպէս կոչուած «Հայրենասիրա-
կան ֆոնդին», որ հիմնուած է զօրք-
ուս զինելու համար: Թուրք բարձր պաշ-
տօնականները ստորագրութեան թիւթի-
րի մէջ իրենց անունը գրում են նրա
համար, որ բնակիչներին խրախուսեն
առատ նուիրաբերութիւններ անելու:

ԳՍՏԱՍԽԱՆ «ՍՐԱԿԱՆ» ԼՐԱԳՐԻՆ

«Աղետակ Լիստակ»-ի Կ. Պոլսի թղթ-
ակցը գրում է:

«Պատերազմաւորան ամբողջ հայոց ազ-
գի կողմից մի առանձին շնորհակալա-
կան ուղերձով իւր խորին շնորհակալու-
թիւնը կայսրին սուլթանին այն բուռն
ցանկութեան և հոռակի համար, որոն-
ցով ռեզիմիները մացուած են Անատո-
լիայի վեց նահանգներում»:

«ՓՈՐՁՈՒՄ» ԽՆԴԱԿՈՂ

Ս. «Պետերբուրգի վեդոմոստի» լր-
ագիրը մէջ տպագրուած է Վլադիմիր
Նոլմոստովի մի խիտ համակերպի և
կրակոտ յօդուած հայոց խնդրի մա-
սին «Փորձուած խաղաղագր» («Опытны
мироток») խորագրով: Յօդուածագիրը
«Փորձուած խաղաղագր» անունը տալիս
է սուլթանին, «որից բացի ոչ ոք չի
կարողացել մինչև այժմ որեւէ բան ա-
նել, ոչինչ չարտօնել տեղիս: Իրեւ Վեր-
ձուած խաղաղագր սուլթանը խաղա-
թիւթից հանեց ներումն «և... ամեն
ինչ մնաց իւր տեղում»:

«Նոր իրազեկ» — շարունակում է յօ-
դուածագիրը. — յայտարարում է, թէ
հայերը տեղեկութիւն չեն ունեցել
հայկական մասնաժողովի մտադրու-
թիւնները մասին (որումն ինչի համար
լին նրանք տանջուած եւ ոչնչուած հաղա-
բաւորներով) և մոլորուած էին: Այս
ինչ սերելի կառավարութիւնն է, որը
մոլորութիւնը բացատրել է ընդհանուր
մահուան պատժով: «Պատերազմի տը-
ւած երաշխաւորութիւնների պատճա-
րով (երաշխաւորութիւններ ինչ բանի
համար. չէ որ վերին ստուած է, թէ
հայերը ոչինչ չգիտէին...)» ներումն է
շնորհում: Ներումն ստացողներէնց նո-
րից հաւատարիմ հպատակութեան եր-
գումն կառուի (ինչի համար, եթէ ա-
մեն ինչ սխալուած է եղել...)» ներու-
մն կան հակադրութեան տակ կը գտնուեն
իսկ մահուան պատժի դատապարտուած-
ները բանտարկուած կը մնան և կը-
ղարուեն իրենց արհեստներով (?),

մինչև որ հաստատուի, թէ նրանք ուղղու-
են: Ի՞նչ բանում նրանք պիտի ուղ-
ղուեն, եթէ նրանք ոչ մի բանից տե-
ղեկութիւն չեն ունեցել և մոլորուած
են եղել (այսինքն, որեւէ բան գիտել
են, բայց միայն սխալ են գիտեցել. ու-
րեմն ինչ բանի մէջ պիտի ուղղուեն
նրանք...):

Ռուս յօդուածագիրն ընթերցողի ու-
ղարկութիւնը հրաւիրելով այս «հակալա-
կան ստի» և այն բանի վրայ, որ զի-
նապետական պաշտօնեայ է համար
հասկանալի է, շարունակում է:

«Այս բոլորը ծիծաղելի է, բայց այս
բոլորը — ցաւալի է... Այս բանը մինչև
անգամ ամօթ է, որովհետեւ վերջին հե-
ռագիրը (գնահատման 12-ից) ներումն
չնորհում է նաև այն մարդասպան-թուր-
քերին, որոնք, ի հարկէ, գիտէին, թէ
ինչ էին անում իրենք, եթէ միայն ուղ-
ղակի բաց չէին թողնում սպանութիւն
գործելու թուրք իշխանութեան կողմից.
նմանապէս յայտարարուած է, թէ նո-
րումն չնորհում է այն պայմանով, որ
հայկական մասնաժողովը ցրուի, այ-
սինքն սուլթանը նորից դառնում է իւր
նախկին տակաւիկայի և (եռնելից տե-
ղեկութիւն չունեցող) բոլոր հայերին
պատասխանատու է համարում հայ յե-
ղափոխականների համար:

Հենց այս բանում էլ կայանում է
թուրք կառավարութեան բոլոր անբա-
րոյականութիւնը. նրա համար կռուելու
ամեն միջոց արդարացում է կարծե-
ցելով նպատակով, այսինքն յեղափո-
խականները ոչնչացմամբ: Հենց այս
բանում էլ կայանում է այն դատաւճի-
ռը, որ Դուռն արտասանում է ինքն
իւր գլխին. հենց այս բանում էլ կա-
յանում է իւր, իրեւ կառավարչական
իշխանութեան, թուլութեան գիտակե-
ցութիւնը. հենց այս բանում էլ կա-
յանում է իւր raison d'être-ի մեթոմոս:

Այսպիսի պայմաններում եղած պայ-
մանական ներմամբ թուրքերը, յօդու-
ածագիր ասելով, ամբողջ եւրոպայի և
բոլոր ազգերի աչքը առաջ փառաս-
րապէս ի ցոյց են դնում իրենց գոյ-
ծողութեան սկզբունքը, մի «անիշխել
և բաժանելի» սկզբունք, որը նրանք
անկապտի կը կարգէ գործադրել են մին-
չև այժմ: Յարգելի յօդուածագիրն այլ
ևս ոչ մի կասկածի տեղիք չի գտնում,
որ Փորք Ասիայում եղած բազմաթիւ
կոտորածները ոչ թէ միայն լուս հաւա-
նութիւն են գտած, այլ և ուղղակի թե-
լաղարուած են եղել վերջին: Այսպիսով
սուլթանը երկու քայլ առաջ է դրել և
երեք քայլ — յետ, ազատ թողնելով
թուրք-մարդասպաններին:

«Եւրոպական դիւանագետներն ու հը-
րապարակախօսները, — ասում է պ.
Նոլմոստովը, — գոհ կը լինին արդեօք
սուլթանի այս ճարպիկ խաղից, — չի-
տեմ Այժմ, ըստ երեւոյթի, թողնու-
ած է այն տակաւիկան, որով ամեն ինչ մեր-
ժում էին (առանց ստուպիլու գործը),
որով ամեն բանի առաջ փակում էին
աչքերը, բայց թէ փոխուած տակաւիկա-
յի հետեւանք ինչ պիտի լինի, այդ բա-
նը, ըստ երեւոյթի, դեռ ևս չի պար-
գուած: Որովհետեւ նպատակը որ պարզ
լինել, խալապատի գործողութիւն չէր
լինի: Եւ շատ լաւ գիտեմ, թէ քաղա-
քական բնաւորութիւն ունեցող ինչ շար-
ժառիթներ են խաղաղութեան պետութիւն-
ներին վճռական գործողութիւնների
դիմելու. ևս տեսնում եմ, որ Կ. Պոլ-

սում (և ոչ միայն այնտեղ) նստող դի-
ւանդէաններն ամենքն էլ զանազան
կողմեր են նայում. ինչ յայտնի է, որ
լորդ Սոլսբերին վերջերս պետութիւն
ներին նոր թակարդի մէջ ձգեց նրանով,
որ նրա առաջարկութեամբ հաշիւ պիտի
կազմուի թրքական կայսրութեան իրերի
զբոյժեան մասին: Ահա թէ արդիւն
իւր գործը: Երբ պետութիւնները քիչ
էր մնում որ վճռէին գործել անկիւն
և անդուն կերպով, նախապէս չնայելով
զբաղեցան առաջ, շատ լաւ գիտեա-
լով, որ որքան նրանք երկար նստեն
և խօսակցեն իրար հետ, այնքան ան-
լի կըլինեն իրար հետ: Իսկ մինչև այդ
կըզայ գաղութներ, ճանապարհները կը-
խանդարեն Գալիսիայում և Փոքր Ասի-
այում, իսկ յետոյ անգլիական զորքերը
կառնեն Խաղթումը, որի գրաւումից ա-
ռաջ ոչ մի կերպով չի կարելի լուծել
արեւելեան խնդիրը:

Պ. Տոլմարեմը իւր յօդուածը վերջա-
նում է այս խօսքերով.
«Ահ, երբ պիտի ծագի Արեւելքում
մարդկայնութեան արշալոյսը: Երբ պի-
տի Փոքր Ասիայի ըրիտօնեանները հա-
տարութիւն ստանան ապրելու ըրիտ-
օնեանները, այլ ոչ թէ մեռնել, մարտի-
րանքի պէտք: Երբ պիտի հասնի այն
ժամանակը, որ քաղաքական հաշիւները
չխանդարեն մեզ նայելու ճշմարտութեան
երեսին և բացարձակապէս ասել այդ
ճշմարտութիւնը: Թաշա, ռաշա, Մի-
թէ դուք, ընթերցող, այնտեղ, ձեր
սրտի խորքում, մի վերաւորական ցաւ
չէք զգում, երբ մտածում էք, որ հայ-
հայրենիքի և ծաղիկ առարկայ կորույթ
է ինչի մի քրիստոնեայ, որը իւր հաւա-
տի պատճառով ոչ մի իրաւունք չունի
«Ես այլ ևս չեմ հաւատում Թիւրքիա-
յին»:

ԹՈՒՐԻԻ ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գերմանական «Vossische Zeitung»-ն
ասում է.
«Երեւելքն անակունքի զէպքերի երկիր
է, բայց Թիւրքիայի քաղաքական կեան-
քում մարդ հանդիպում է միայն անհա-
ճոյ անակնկալ զէպքերի, որովհետեւ
ոչ որ արդէն այլևս չի հաւատում «Հա-
զար և մէկ գիշերեքի» առասպելական
նկարագրութիւններին: Մինչդեռ այ-
նուամենայնիւ մարդու երեւակայութիւնը
պաշտ է մնում, երբ Գ. Պոլսից տե-
ղեկութիւններ են գալիս օրինակ այս-
պիսի մի տեղեկութիւն. «Կալաթոնական
ծառայողներից երեւում է, որ նոր մշա-
կուած բնիկներ կը հրատարակուի դեկ-
տեմբերի 25-ին և զօրութիւն կը ստա-
նայ ֆինանսական տարրուայ ըս-
կըրից, այսինքն մարտի 13-ին: Թիւ-
քէն ցոյց է տալիս 17,000 ոսկի յա-
ւելում: Սուլթանն իւր ռոճիկը 15 տո-
կոս քշացրել է: Բայց զրանից, նա
հրաժարուել է այն եկամուտներից, որ
իւր նախորդը ստանում էր «արտադրող
եկամուտների և յաւելումների» անուն
տակ: Ինչու է սուլթանը հրաժարուել
«Մարտուէ» շոգենաւային ընկերութիւ-
նից, «Heracles»-ի անխառնքից, մահու-
ղի կայսերական գործարարից
ստացուող տարեկան եկամուտներից,
որոնք ընդհանուր գումարը կազմում է
102,532 ոսկի: Այն բանից յետոյ, երբ
սուլթանն արդէն առաջ ֆինանսա-
կան ռեֆորմների օգտին նուիրել է
422, 882 ոսկի իւր տարեկան 917,400
ոսկի ռոճիկից և այժմ նորից հրաժա-
րուել է 50,000 ոսկեց, ընդհանուր
աւումները անձնական եկամուտներից
հանուած է 575,414 ոսկի, չնայելով այն
բանից, որ նա պէտք է վճարի պրինց-
ների և պալատական պաշտօնեաների
ռոճիկները: Սրա հետ հաշուելով վե-
րոյիշելով 50,000 ոսկին, բնիկի յաւե-
լումը հասնում է 65,000 ոսկու:

Ունեն ևս ուղում կուրացնել այս
թուանշաններով, — ասում է գերմանա-
կան թիւթը, — Թիւրքիայում պարա-

մենա չկայ, նա գաղափար չունի բնիկ
կազմելու և վարչութեան մէջ գործերը
վերաւարդելու մասին: Միմիայն այն
բանում, ինչ որ վերաբերում է պետա-
կան պարտքի վարչութեան, որը Եւրո-
պան է սահմանել, կարելի է ասել, որ
ֆինանսական կանոնաւոր անհաս-
թիւն կայ: Անցեալները հեռագրով հա-
ղորդուած այն տեղեկութիւնը, թէ
Դուրը պատրաստուած է բնիկ կազմե-
լու, ծիծաղ յարուց, որովհետեւ մի կա-
ռավարութեան մէջ, որտեղ պետք բոլոր
եկամուտներն իւր սեպակաւն է համա-
րում, ոչ մի լուրջ բնիկ մասին խօսք
չի չի կարող լինի: Չկայ թրքական
ֆինանսների ոչ մի միջոցաւոր, որն ըն-
դունակ լինի բնիկ կազմելու: Նմանա-
պէս չկայ ամբողջ Թիւրքիայում մի
մարդ, որը համարձակուէր սուլթանի
ծախքերին սահման դնել: Թագաւորի
անձնական եկամուտները Թիւրքիայում
մինչև այժմ համարում էին պետական
բոլոր եկամուտներն ընդհանրապէս և
այդ բանն այդպէս էլ կը մնայ, առանց
նայելու ոչ մի տեսակ բնիկի: Եթէ
սուլթանն իւր եկամուտները կը ճանաչու-
մ է այս կամ այնքան տոկոս, այդ բանն
անուում է միայն Եւրոպայի աշխիւ թոյլ
փչելու համար: Բայց այս անգամ, ինչ-
քան էլ որ թուրք դիւանագէտները խո-
րամանկութիւն են ցանկացնում, այնու-
ամենայնիւ նրանք չեն հասնիլ իրենց
նպատակին:

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԻՈՒՆԻՍԸ

Գրեական և Քաղաքական Ժողովոց
կողմէ ընտրեալ պատգամաւորք երեկ
(նոյեմբ. 20-ին) ժամը 6 1/2-ին հանդի-
սական 10 «Լաւոս»-ներով: Ամեն Ս.
Պատրիարք չոր տունէն մեկնելով Ն.
Ամենապատուութիւնը ի Մայր Եկեղեցի
առաջնորդեցին:
Մայր Եկեղեցւոյ ու Պատրիարքարանի
մէջ տեղի ունեցած երկէն պատմական
հանդէսներն նկարագրելէ առաջ նախ
խիշնք կարեւոր միջոցով մը:
Այն պահուն, երբ Ն. Բարձր Սրբազ-
նութիւն եկեղեցական ու աշխարհական
հրապարակներով շրջապատեալ կը պատ-
րաստուէր մեկնել տունէն, տեսարանե-
րուն ամենէն խորհրդաւոր ու ամենէն
սրտազդեցիկն տեղի ունեցաւ: Նորին
Սրբազնութեան ծերունի մայրը զիմա-
ւորելով իւր որդին, որ համբոյն Ազգի-
նական խնամածու հայր ըլլալու բարձր, այլ
զօրութիւն պաշտօնը կը թափ ստանանք,
սիրազեղ և կարի յուզեալ զգուանք
ողջազուրկով զանի ըսաւ. «Զաւակս,
Աստուած ամօթով չձգէ քեզ. պատ-
րիարքական պաշտօնը՝ Ազգին համար
օրհնութիւն մը և Ամենակարողին աջն
ու հովանին անպակաս ըլլալ վրայէդ:
Մօր մը անկեղծ սրտէն բոլորած և իւր
սրտի հատորին ուղղած այս հակիրճ,
այլ իմաստալից և ազգու մայրութեան ա-
մենախորին ապաւորութիւն մը գործեց
բոլոր ներկայից վրայ, որք անկեղծ և
սրտազինեամէն-ենթադրաւորաբանեցին:
Ժամը 7-ը քառորդ անցած էր երբ
հանդիսական թափօրը հասաւ ի Մայր
Եկեղեցի, ուր արդէն Ազգային Ընդհա-
նուր Ժողովը գումարուած էր ի ներ-
կայութեան 62 երեսփոխանաց և ուր
երկու տեղէն աստուած բազմութիւն մը
կանուխէն գրաւած էր այդ ընդարձակ
սրբավայրին ամենէն անձուկ խորշին
իսկ:
Սեղանը, ուր առաջնորդուեցաւ Ս.
Պատրիարք Հայրն անհուն ծափերու և
կիցցէներու մէջ, չքեղապէս լուսազար-
դուած էր: Հոն վերադարձ, կապաւին
Ս. Տեղապարս, Գրեական Ժողովոյ Ա.
Ամենապատու. Տ. Գերագործ եպ. Յովհան-
նէսեան, Տ. եպ. Ալեքանդր, Պատր.
Փոխարորդ Տ. Գաբրիէլ Ե. Վ. Ալեք.
հիւրան, Տ. Վահան Ե. Վ. Տ. Յակո-
բեան, և Մայր Եկեղեցւոյ քահանայից
զատը:
Եկեղեցական Հայր Ն. Սրբազնութիւնը

զուռնէն առաջնորդեցին ի Ս. Սեղան,
ուր Ս. Պատրիարքը երկրպագելէ յետոյ
անձայն աղօթեց:
Նոյն պահուն Ընդհանուր Ժողովոյ
Ամենապատու. էֆէնտին զէպի Ս. Պատ-
րիարքը դառնալով, ի զիմաց Ազգային
Ժողովոյ կարգաց հետեւալ պաշտօնա-
գիրը:
«Ցանկուն Ազգային Ընդհանուր Ժողո-
վոյ որ ընտրած է ձեզ ի Պատրիար-
քութիւն Հայոց Թուրքիոյ, զոր կուզաք
արժանապէս ձեռք առնուի՝ բարեհաճ
հաւանութեամբ մեզ Օգոստոսի մու-
թանին, ջերմ շնորհաւորութեամբ և
խնդակցութեամբ հանդերձ կը հրաւիրեմք
զԱմենապատու. Սրբազնութիւն 26-րդ կա-
տարել 26-րդ Սահմանադրական Ուստը:
Որմէ անմիջապէս յետոյ՝ Ս. Պատրի-
արք չոր մատուցին Սահմանադրութեան
Օրինագիրը զոր Ն. Սրբազնութիւնը
բանալով՝ դարձաւ զէպ ի խորտն և
կարգաց Ուստը՝ հանձն ձայնով մը, խո-
րին և պատկաւով լուծութեան մը մէջ:
«Առաջին Աստուծոյ և ի ներկայութեան
Ազգային Ժողովոյ» հրապարակաւ ուխ-
տեմ հաւատարմութեամբ ձեռնութեան և
Ազգիս, և ճշմարտապէս հոգի Ազգային
Սահմանադրութեան անթերի գործա-
դրութեանը:
Ինչպէս յայտնի է, ըստ օրինի՝ այդ
վարկեանէն Ս. Տեղապարս Ամեն. Տ.
Մարգարէ Ս. Պատրիարքին յանձնեց
Պատրիարքական Առան և ինք այդ վար-
կեանէն դարձաւ եղաւ իւր պաշտօնէն:
Ս. Պատրիարք Հայրն իւր Ուխտա-
տարելէ յետոյ՝ խոր զգացմամբ հետեւալ
կերպով բացատրեց թէ ինչ ինչ կերպով
կը մտնէ իւր Ուխտն ու Պատրիարքական
զօրութիւն պաշտօնը՝ յոր կը կոչուի զինք
Ազգի ու Հայոց. կառավարութիւնը:
«Ուխտագիր պարտաւորութեանս ա-
ռարկայ հողոյ Սահմանադրութիւնն այն
է զոր Գայսերական բարձր հրովարտա-
կով ստացած եմք ժամանակին, օտակին
իւր մէջ նախատեսուած վերաբերեալութիւն
որոշուած լինելով՝ երբ Գայսերական
վարչարարմամբ վերաբերեալ յայտնուէ,
այն պիտի լինի այնուհետեւ իմ ուխտա-
գիր պարտաւորութեան ալ առարկայն:
Դարձով մի անձին, եթէ կար մէկը որ
ինքզինք հեռու պիտի նկատէր Պատրի-
արքական Աթոռն ելլելու պատուէն, այն
ալ «Ես կի ստուգիւ, որ քիտով անձին
չափաւորութեան» գոհութեամբ աշխա-
տած էի ցարդ մասնաւոր և համատե-
պաշտօններու մէջ:
«Այսօր ընդհանուր և բարձր պաշտօնի
մը լուծը կը կրկնուի վրաս և ես պարտա-
ւորեալ զի շատեմ ամբողջ կենացս հաւ-
ատարուն կանոնը, շնուապիլ որ և է
աշխատութեան և զոհողութեան, երբ
բարձր կամք մը գայն կորինադրէ: Պատ-
կաւելի Ժողովոյ ընտրութեամբ յայտ-
նուած օրինական կամքը, և մեր վիհա-
րը ինքնակալին՝ Գայսերական հրամա-
նով յայտնուած իշխանական կամքը,
ինձի համար Աստուծային կամքին
արտայայտութիւն կը լինին, այն կամքին
որ թագաւորաց սիրտերուն և բազմաց
ձայներուն մէջ կը լսուի:
«Այդ անկեղծ հաւատքով բոլոր յոյսս
զբաւեմ եմ նայն Աստուծային կամքից
նախախնամական հովանոյն և անհուն
ողորմութեանը վրայ, որ ի տկարու-
թեան իւր զօրութիւնը կը փրկէ յայտնի,
թէ իրենց զօրացնէ և զիս որ կարողա-
նամ կատարել որչափ մեծ և պատուա-
ւոր՝ նոյնչափ ալ զօրութիւն և փափուկ
և նորոտացիկ պաշտօնն, անստղծ
հաւատարմութեամբ առ Տէրութիւնն և
Վեհափառ կայսրն և առ Ազգն և Ս. Ե-
կեղեցին, ինչպէս որ արդ ևս Ս. Սե-
ղանոյս առջև փութացի ուխտել, նկա-
տելով այդ հաւատարմութեան պարտ-
քի: Ոչ իրեն իրարմէ անշատ կամ ի-
րարու անկեղծ տարբերակ կէտեր, այլ
իրեն միակ ուղղութեան և ճշմարտու-
թեան անբաժան նպատակակէտ մը:
«Վստայն եմ որ սիրելի ազգիս դա-
րուոր հաւատարմութեան անխախտ

սկզբունքը և պարտաճանաչ ուղղութեան
աւանդական ընթացքը և Օգոստոս-
իսկ Գայսերական Գահուն իւր Հայ հը
պատակաց վկայած խնամտաւ անխաղ-
պիտի յարաւեան անխափան, և պիտի
լինին Պետութեան և Ազգին միջև միջ-
նորդական փափուկ պաշտամանս գրա-
ւակաւներ, և օրհնալ Ազգիս ապահովու-
թեան, անորոշութեան երջանկութեան
վերահաստատման ազդեցիկ միջոցներ:
«Ս. Եկեղեցւոյս նուիրեալ պաշտօ-
նեալքս և օրհնալ Ազգիս բովանդակ
անհատներն այդ սկզբունքներն մեզի
առաջնորդ ունենալով և անկեղծաւոր
ուղղութեամբ ձեռք ձեռքի տալով և վե-
հագոր ինքնակալիս բարձր պաշտաւա-
նութեան վստահելով և բնակակից աղ-
պաց ամենուն հետ սիրոյ և կըրպայու-
թեան աւանդական կապերը պնդելով,
խղճի մտօք և խաղաղութեամբ աշխա-
տելը զարգացման և բարեկալութեան,
կրօնքնիս և ազգութիւնիս ինչպէս որ
ցարդ անխախտ պահեք եւ պահելու
արտօնութիւնն վստելիս եւ, օրինաւոր-
ութեան շարժէն շնորհով յարատեւեց
պահպանել, ապրել ցաւերն դարձանել,
մեր Եկեղեցիներն ու զարդներն, բա-
րեպաշտական ու բարեգործական հաւ-
ատարութիւններն պայծառացնելը, վե-
րանորոշելը և աճեցնելը, և այդ ճաւ-
րուն մէջ քաղելով վստահ լինելը թէ
մեր բանաւոր և օրինաւոր խնդիրներն
ալ ընդունելի և յաջող ելք կունենան,
և մեր և բովանդակ Օսմանեան կայսրու-
թեան հայատակ առ հասարակ և ան-
խաղաղ միջակայութեան և երջանկու-
թեամբ կը կրկնուի բարձրելոյն Աստու-
ծայ անհուն օղորմութեամբ և Օգոստոս-
իսկ Վեհապետիս բարեգործ խնամք:
«Ներքեցէ, ուրեմն, որ մեծայայտ վրո-
տարութեամբ դարձնեմ աչքերս ազգին
հանրութեան և ի նպաստ նախ կենա-
ւան շահոց ուխտագիր ծառայութեանս՝
պատկեմ նորա ուղղափառ և խաղաղական
աշակցութիւնը և անկախեմ Օգոստոս-
իսկ Վեհապետիս հաճութեան այն տ-
մեն շնորհներն որով միայն կընայ իմ
տկար ծառայութիւնս Տէրութեան և
ազգին անբաժան բարեւոյն օգտակար
լինելու:
«Եւ իսկէք ինչ հետ բարձրացնել 26-ր
աչքերն ի վեր յերկինս և հասցնել 26-ր
ապաղականն Ամենակարողին Աթոռոյն
առջև, ուստի օսմանայ տուրք և բարեք
ամենայն պարգև կուտարեալը կը ջննեն
մեր վրայ, որպէս զի օրհնէ մեր աշխա-
տութիւններն, փառաւ մեր ցաւերն,
շնորհէ իւր օգնութիւններն, պահպանէ
մեր սիրելի ազգը, պայծառացնէ մեր
Սուրբ Եկեղեցին, և փառք և բարօրու-
թեամբ երկար տարիներ պարգևէ մեր
Վեհազօր ինքնակալին Սուլթան Ապա-
իւլ Համիտ Խան Ղազի Կայսեր ի միւր-
թարութիւն և յերջանկութիւն մեր և
ընդհանուր հպատակաց իւր ընկալաւա-
կածաւալ Գայսերութեանն:
Սոյն պերճմամբ բանախօսութիւնն
որոտնդոտ ծափահարութիւններով
ողջունուեցաւ: Ներկայ ժողովականաց ու
հանդիսականաց կողմէ: Ապա Ս. Պատ-
րիարք Հայրն «Կարգաւոր» մը ըսաւ և
Եկեղեցական թափօրով շրջապատեալ
եկաւ բազմիւ իւր Պատրիարքական Ա-
թոռն յատենի Ընդհ. Ժողովոյ, անկեղծ
ծափահարութեանց, կիցցէներու և ժո-
ղովրդային համակրութեան խանդավառ
ցոյցներուն մէջ:
Նոյն պահուն Քաղաքական Ժողովոյ
Բ. ատենապետ Վսեմ. Ստեփան փաշա
Արալեան, ի զիմաց Քաղաքական Ժո-
ղովոյ հետեւալ բանախօսութիւնն ար-
տաւանեց առ Ս. Պատրիարք Հայրն:
«Մեր սիրելի Ամենապետ, Բարձր.
Յարութիւն փաշա Տոմարեան, աղտու-
թեան պատճառաւ այսօրուան Ժողովոյ
և Հանդիսական զուրկ մնալուն վրայ ցաւ
զգալով, զբեր է 26-ր Սրբազնութեան
իւր շնորհաւորութիւններն և խնդա-
ցութիւնն արտայայտելու համար:
«Ի բացակայութեան Ն. Բարձրապատ-

ութեան, ծառայող վիճակեցու յանուն
«Կաղաքական Ժողովոյ 26-ր Ամենապա-
տութեան բարի գալուստ մաղթելու
բարձր պատիւը:
«Դուք, Սրբազան Տէր, այնպիսի ժա-
մանակ մը կըրարձարանաք յայս Դա-
տարաբանական, որ գահադառն դժուարու-
թիւնները զայն կը շրջապատեն և կը խոտ-
չեցնեն ամենեւն զօրաւորներն: Բայց Դուք
պիտի յաղթէք, զի Դուք էք միշտ անձ-
նուր հովիւ, միշտ աշխատասէր, միշտ
ուղղափառ, պիտի կատարէք, այս բարձր
և դժուարին պաշտօնը յոր Ազգը կոչեց
զձեզ և մեր Վեհ. Կայսրը վստահացաւ
ձեզ:
«Այսպէս կը հաւատայ Ազգը և 26-ր
խնկելի բարեմասնութիւնը կըրաշխա-
տուն դայն:
«Քաղաքական Ժողովը ջան ի գործ
պիտի դնէ 26-ր յաջողութիւնը դիրաց-
նելու յամենայնի:
«Այս Ազգը, Սրբազան Տէր, արժանա-
ցած է և արժանի է միշտ Կայսերական
բարձր վստահութեան, զի նորին Վե-
հափառութեան զթութեան անխաղաղու-
րուն նշոյնները տեսնելով կը փութայ
իւր պարտաւորութեամբ շարունակել, և
ինչպէս ամեն առիթէ, նոյնպէս այս տ-
առիթէն ևս օգուտ քաղելով, կըրողացնէ
Սուրբ Տոմարս իւր բարեմաղթութեամբ
զոյնով «Կեցցէ Վեհ. Կայսրն Մեր Սուր-
թեան Ապա իրիւ Համիտ Խան, Օգոստոս-
իսկ Վեհապետն Մերս:
Սոյն բանախօսութիւնն ևս ջերմ ծա-
փահարութիւններով լսուելէ յետոյ Ս.
Պատրիարքն հետեւալ մտօք պարտա-
խոս տուաւ:
Ժողովոյ և ի մասնաւորի նորա Բար-
ձր Ամենապետ փաշային կողմէն իմ
անձիս նկատմամբ ցոյց տրուած այս
մեծ վստահութեան և համակրութեանը
համար շնորհակալ եմ ի սրտէ: Ինչպէս
քիչ մ առաջ ըսի, այս ծանր պաշտօնիս
մէջ ինչ գործիք ունիմ Աստուծային
կարողութիւնը, ժողովականաց անձ.
նուիրութեան ու փորձառութիւնն և
ապրելի համեմաշէն ոգին, որոցմով պիտի
ջանամ Տէրութեան և Ազգին անբաժան
եղած շահերը պաշտպանել և արարաց
նել իմ ուխտին այն յոյսեր զոր սիրելի
Ազգս զրաւ է իմ վրայս:
Ս. Պատրիարք չոր այս բանախօսու-
թեան յետոյ երբ ժամ 8 1/2 հասած էր,
Ամենապետ էֆէնտին յայտարարեց թէ
Ատենան փակուած է:
ՊԱՏՐԻԱՐԻՈՒՆԻՍԻ ՄԷՋ
Ս. Պատրիարք Հայրը տակաւ աճող
խուռներամ բաղնիքի մէջ, որ սի-
ւոյ համակրութեան անկեղծ դպացմամբ
կը փութար Ն. Սրբազնութեան աջն
համարելի, առաջնորդուեցաւ Պատրի-
արքարանի ընդունելութեան սրահ՝ ուր
կը կրկին անգամ եկան իրենց շնորհաւո-
րութիւններն յայտնելու Ս. տեղապարս,
Ընդհանուր Ժողովոյ Դիւանը, Երեսփո-
խանը, Գրեական և Քաղաքական Ժո-
ղովոց անդամք, Եկեղեցական հարք, ե-
րեսուղեմայ Պատր. Փոխարորդ Տ. Գե-
որգ Վ. Երեցեան և Միւրաւն ներսէս
եպիս. Գեորգեան. Գալֆանեան Որբանո-
ցի Մայր, Երանուհի Մայր, Բարձր. Տա-
րութիւն փաշայի կողմէ իւր ներկայացու-
ցիլ՝ որդին Վսեմ Տիրան պէյ Տատեան,
Հայ մամուլի ներկայացուցիչը, Ազգ. Հի-
ւանդանոցի Գրաւորները, պաշտօնեայք,
Միաց. Ընկեր. Տնօրէն Ժողովն ու Տը-
նօրէն էֆէնտին, Մայր Եկեղեցւոյ քա-
հանայից զատն ու Թագական Բարձրոյ
անդամք: Ն. Բարձր սրբազնութեան
ձեռնադրուն Արմաշու միարանք և ի վեր-
ջոյ Պատրիարքարանի բոլոր պաշտօ-
նեայք առաջնորդութեամբ Դիւանապետ
Բարձրոյ Թէլեան էֆէնտին բազմափորձ
և արդիւնաշատ այդ պաշտօնէին որ
ի զիմաց իւր պաշտօնակցաց շատ լիա-
տալից և զգացեալ բանախօսութիւն
մը ըսաւ, իրենց շնորհակալութիւններն
և արտաքին բարեմաղթութիւնները մա-
տուցանելու առ Ն. Բարձր Սրբազնու-
թեան, և այս բերկրաւոր ընտրութեան
առթիւ Ընդհանուր Ազգին ուրախու-
թեան և գոհութեան զգացմանց յնոր-
դելով իրը, վստահութիւն յայտնելով

Типогр. А. О. Мелик-Шахназарянца, Головинский просп. домъ Рейтера